

Inventering av fiskgjuse 2013 på Mälärörna

Jan Sondell

Fiskgjuse var SOFs riksinventeringsart 2013. I kommunen uppskattas 35 par ha gått till häckning vilket är ungefär lika många par som vid senaste inventeringen 2001. Under perioden har minst ett örnpär börjat häcka, vilket kan ha påverkat fiskgjusarnas livsutrymme.

Inledning

En stor del av den västeuropeiska fiskgjusepopulationen, som har sitt vinterkvarter i Västafrika, häckar i Sverige. Där fanns det enligt riksinventeringen 2001 (Ryttman 2004) ca 3 400–3 700 par (Ryttman 2004). Enligt *Fåglarna i Sverige* (Ottoosson et. al 2012) finns det idag ca 4 200 par fiskgjuse i Sverige.

Då vi i Sverige hyser huvudparten av det aktuella beståndet har vi ett särskilt ansvar för att denna karaktäristiska och särpräglade fiskspecialist ska ha en trygg tillvaro här i landet. För ungefär tre decennier sedan var fiskgjusen allvarligt hotad av miljögifter. Äggen blev tunnskaliga och gick

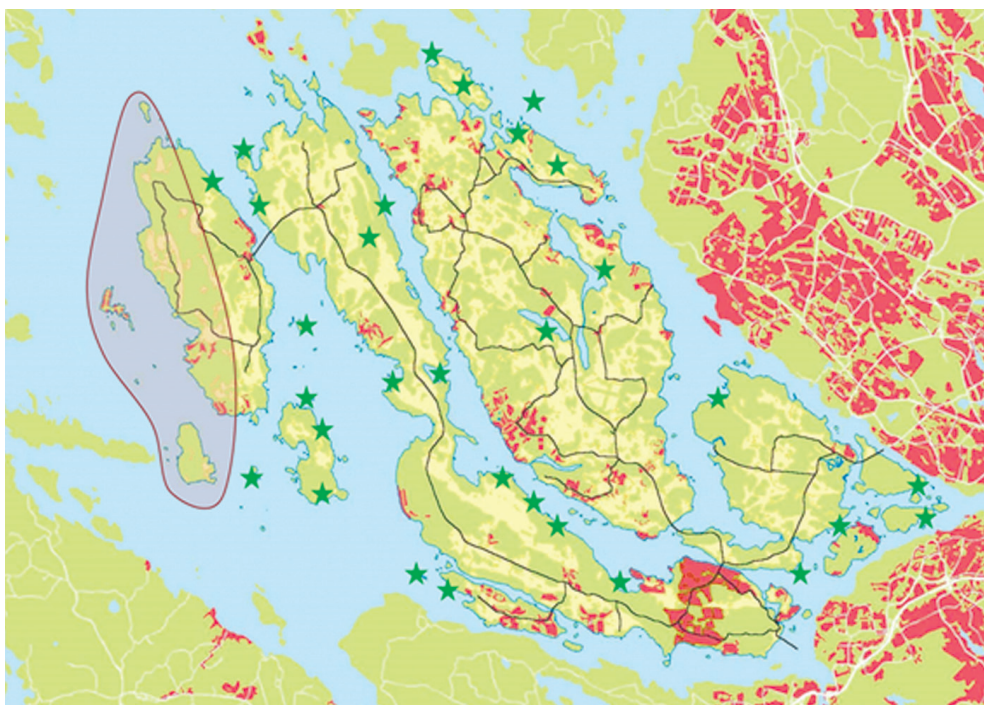
sönder till följd av att DDT upptogs och anrikades i honorna (Odsjö & Sondell 2013). Vissa honor utsattes dessutom för hög kvicksilverbelastning, vilket medförde att många ägg inte kläcktes (Odsjö & Sondell 1982).

Situationen är betydligt bättre idag. Några hot finns dock. Ett är störning från det rörliga friluftslivet, både i form av fiske och bad. Vidare påverkar den växande havsörnsstammen fiskgjusarna negativt främst genom att vissa havsörnar lär sig att ta bytet från häckande par. Om detta påverkar populationen som helhet är svårt att säga. Positivt är det dock knappast.

Foto Jan Sondell

"Mitt hem är min borg." Gjusepar i boet.

Figur 1. Antal aktiva fiskgjusebon 2013 på Mälärörna (Ekerö kommun). Summa 30 bon. Det markerade området i väster är dock dåligt inventerat.

Inventering på Mälärörna

År 2013 genomfördes en ny inventering av fiskgjuse i Sverige i SOFs regi. Resultatet väntas bli klart under 2014. Här på Ekerö deltog vi i inventeringen och resultatet framgår av figur 1. Av figuren framgår grovt läget för 30 bon. Som synes är de väl utspridda och tämligen jämnt fördelade i kommunen. Längst i väster finns dock ett ganska stort område som är dåligt eller inte alls inventerat. Där har under tidigare år observerats flera bon. Mest troligt finns det 2–3 bon till på själva Adelsön och ytterligare 2–3 på öarna väster om denna. Det skulle betyda ett ungefärligt antal på 35 par på Mälärörna.

Detta antal kan jämföras med inventeringen 2001. Då rapporterades 30–35 par från Ekerö kommun (Ryttman 2004). MOF som då var en nystartad förening deltog inte i någon organiserad rapportering men troligen var den registrerade siffran riktig. Det betyder att fiskgjusestammen var ungefär lika stor 2001 som den är idag.

Sedan inventeringen 2001 har havsörnen vandrat in som häckfågel i det fiskgjuasetaste området på Björkö. På 1990-talet häckade 7–8 par fiskgjusar på och i nära anslutning till Björkö. Idag har siffran minskat till 3–4. Det är svårt att veta om minskningen beror på havsörnen, men det är sannolikt. Det är också sannolikt att fiskgjusarna flyttat bort från grannskapet av havsörnboet. Liknade förflyttningar har noterats i Båven och Sottern (Sondell 2009). Det har visat sig att fiskgjusen klarar bäst att bo kvar i områden där också människan finns i närheten. Fiskgjusen har nämligen lättare att acceptera mänsklig aktivitet i närheten av boet än havsörnen.

Någon inventering som visar hur fiskgjusarna i kommunen lyckas med häckningarna finns inte. Normalt brukar fiskgjusepåren producera ca 1,5 ungar i genomsnitt per bo. Eftersom en del bon misslyckas helt så är antalet ungar i de bon där ungar växer upp ca 2,0. Självt bevakar jag årligen ett bo på Lindön (Lovöberget). Där hade fiskgjus-

paret bara en unge 2013. Ungen var dessutom väldigt sent kläckt. Man kan misstänka att den sena våren 2013 kan ha påverkat häckningarna överlag. Enligt den inventering som genomfördes i "Projekt fiskgjuse" i södra och mellersta Sverige (Sondell 2013) kunde dock ingen större försening noteras. Om vi tittar på produktionen hela perioden gjusarna häckat på Lovöbeget, 2000–2013, har gjusarna fått 23 ungar på vingarna eller 1,64 ungar per år. Räknar vi bort de tre åren då häckningen misslyckats får vi 2,1 ungar per år med ungar. Orsakerna till nollåren är inte helt klara men troligen blev det bråk mellan två hannar ett år och för de två övriga är mänsklig störning en trolig orsak. Troligen är mänsklig störning en större orsak i en tätbefolkad kommun som Ekerö jämfört med många andra områden i Sverige.

Tävling

För att stimulera intresset för att leta och rapportera fiskgjusebon 2013 utlyste jag vid årsmötet en tävling om att tippa antalet häckande fiskgjusepar i kommunen. Sjutton personer deltog och tippade

från 12 till 35 par. Medeltalet ligger på 22 par, alltså en viss underskattning. Närmast sanningen kom **Per Öhman** med 33 par som härmed utnämns som segrare!

Referenser

- Odsjö, T. & Sondell, J. 1982. Eggshell thinning and DDT, PCB and mercury in eggs of Osprey in Sweden and their relation to breeding success. I doktorsavhandling av T. Odsjö.
- Odsjö, T. & Sondell, J. 2013. Eggshell thinning of osprey *Pandion haliaetus* breeding in Sweden and its significance for egg breakage and breeding outcome. *Science of the Total Environment* 470–471 (2014) 1023–1029
- Ryttman H. 2004. Fiskgjusen i Sverige. Resultat av riksinventering 2001. SOF 2004. *Fågelåret 2003*, s. 81–92. Stockholm.
- Sondell, J. 2009. Projekt Fiskgjuse, s. 61–66 i *Fågelåret 2008*, Vår Fågelvärld, Halmstad.
- Ottosson, U. et al. 2012. Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. SOF, Halmstad.

Lyckad häckning nära stuga på Lovön. Boet ligger under pilen.